

Kajeroj el la Sudo

ISSN 1886-1997

La 32^a jaro

Bulteno de la Hispana Asocio de Laboristoj Esperantistaj

<http://www.gazetoteko.com/kajeroj/k120/k120.html>

Plej bona registaro estas tiu, kiu ne regas (H. D. Thoreau)

Vi nur bezonas amon!

Henry David Thoreau, aŭtoro de *Civila malobeo*

N° 120^a

Julio 2021

Kajeroj

el la Sudo

Bulteno de la Hispana Asocio de
Laboristoj Esperantistaj (HALE).

Enhavo

Redaktore: Pri la kosto elstari.....3

Politiko:

Ĉu registaro rajtas esti stulta?.....4

Pri Reĝa pardono.....7

Kulturo:

All you need is love!.....10

Du gravaj centjariĝoj.....11

Literaturo:

Sanigaj murdoj: ĉ 6^a.....13

Pri civila malobeo.....14

Calle Jabonerías, 6.3º D
30010 Murcia

Hispanio

ISSN 1886-1938 (printita)

Prezidas: **Johano A. Cabezos.**

Redaktas: **Jesuo de las Heras.**

Korektas: **Jozefo Pina.**

Retskribu al: kajeroj@gmail.com

**Pri la enhavo de la
artikoloj respondecas ties
aŭtoroj, ne la redakcio.**

Ni ne korespondos pri nepetitaj
artikoloj, kvankam ni klopodos
publikigi ĉiun artikolon, kiun ni
trovos interesa kaj kies enhavo
mistraktas nenium personon.

Kovrilo: Henry David Thoreau estas monda referenco por homoj, kiuj kontraŭstaras registaron pro manko da justeco kaj humanismo. Emilja Pardo Bazan' kaj Fernando de Magaljano ankaŭ kontraŭstaris la statokuon de siaj tempoj.

Pagmaniero: aliĝu al HALE kontraŭ €10
jare por ricevi la surpaperan version de nia
magazino.

Notu, ke malfrua kotizo povas signifi perdi numeron.

Konto ES98 1465 0320 08 1715077142

Notu vian nomon kaj la jaron, kiun vi pagas.

Poste, sendu noton al kajeroj@gmail.com

Ankaŭ eblas protekti la magazinon pere de donaco al la
menciita konto, se oni deziras helpi kaj tamen ne ricevi la
surpaperan version.

**Oni povas reprodukti la enhavon, kondiĉe,
ke oni citu la originon.**

Tute kreita kaj traktita per senpagaj linuksaj rimedoj:
Scribus, Bluefish, BlueGriffon, Gimp, gFtp kaj yafc.

Nesubskribitajn
artikolojn verkis
la redaktoro.

Redaktore

Pri la kosto elstari

Iri kun la amaso estas facile: sufiĉas obei tion, kion ondiras. Sed lekstari kaj diri, ke *La reĝo estas nuda*, postulas esti brava, aŭ naiva, kiel la infano de la fama rakonto. En ĉi tiu numero de **Kajeroj el la Sudo** ni legos pri tri homoj, kiuj estis sufiĉe bravaj kaj naivaj defii la statukuon, la amason, la onidiron, kaj faris ĉion, kion ili devis fari. Hispanino, hispano kaj tiu usonano, kiu protestis ĝiskarcere pri la milito kontraŭ iama Novhispanio —kripligita en nunan Meksikon—, ĉar li estimis, ke tiu milito estis maljusta.

Se estus multe da homoj tiaj en la nuna Hispanio, ni ne suferus tiun ĉi registaron, kiu emas montri sian povon per faro da absurdaj leĝoj kaj decidoj, sengravante al ili ĉu ili estas kontraŭkonstituciaj, ĉu ne. Sed nun neniu volvas movi, por *esti bone vidita en la foto*, kiel vicprezidinto Alfonso Guerra diris iam. Sed kio gravas la foto? Al kiu? Ni estas je la rando de puĉo de la Registaro, kaj ne estas multe da homoj, kiuj kontraŭstaras tion. Se neniu malebligas tion, baldaŭ estos leĝo, kiu kontraŭkonstitucie permesos al Registaro senhavigi al ni pri niaj posedaĵoj kaj eĉ nia agado, se tio konvenas al ŝtato. Tio signifas, ke homoj tiaj, kia Thoreau estis, baldaŭ loĝos en karcero, ĉar se leĝo estas, ke oni devos fari kontraŭdemokratiajn aŭ maljustajn aferojn, devo de honestaj homoj estos rifuzi plenumi tian bastardan leĝon. La Registaro de Hispanio al kutimiĝis ne esti kontrolata, kaj tio estos grava puno por la popolo. Popolo, kiu ne kontrolas la registaron, estas popolo nedemokratia.

Kiam mi verkis la artikolon *Pri reĝa pardono*, mi kredis, ke pro la kialoj, kiujn mi klarigas per ĝi, la Reĝo de Hispanio devis rifuzi subskribi tiun sensencan dokumenton, sed eĉ se mi eraris, kaj li tion faris, la kialoj ankoraŭ estas validaj, kaj montras, ke la Reĝo ne bone agis. Espereble tio estos limo, kaj li ĉesos subskribi leĝojn kontraŭ la popolo de Hispanio. Tiu pardono, aliflanke, estas tute senutila, ĉar sendependentistoj postulas pli kaj pli, kaj cedas malpli kaj malpli. Ili celas sendependiĝi, kaj poste daŭre minaci la ceteran Hispanion por akiri pli da teritorio, kiun laŭ ili apartenas al ili, eĉ se ilia rajtoj al ili estas nula.

Sed *All you need is love!*, kiel ni legos en pago 7^a. Mi esperas, ke malgraŭ ĉio, vi fartos bone kaj pace legos kaj reagos al la artikoloj de ĉi tiu numero. Ĝis oktobro.

Jesuo, redaktoro.

Ĉu registaro rajtas esti stulta?

Plej eble leganto surpriziĝas legi tiun titolon. Sed oni povas miri pri la stultaĵoj, kiujn diversaj registaroj de Hispanio jam faris laŭ nia historio.

Mi memoras, ankoraŭ studente mi ĉe universitato, ke profesorino pri Historio de Usono rakontis al ni, ke laŭ la historio de tiu lando, *ĉiam venis providenca politikisto, kiu bone faris por la bonfarto de ties civitanoj*. Senjuĝe al tiu usonemo de mia profesorino, mi rigardas la historion de Hispanio, kaj konkludas, ke tiu ne estis la kazo de nia lando de post Isabel' la Katolikistino. Nun malsanuloj de **estantismo** eble konsideras ŝin rasisma kaj kulpa pri multe da pekoj kontraŭ tiu verŝajna religio nova, **Politika Korekteco**, sed precize ĉar ŝi uzis religion katolikan por unuecigi la tutan landon, **ŝi faris bonan politikon por la bonfarto de siaj subuloj**. Ŝi diktis leĝojn por ke oni respektu indianojn, ke oni ne perforte konvertu ilin en katolikojn, male al tio, kion ignorantoj hodiaŭaj asertas sen scii pri tio, kion ili diras, nur pro tio, ke ili estas mezvaloraj kaj deziras, ke elstaruloj de istempo estu rigardataj desupre por senti sin gravaj. Tamen rigardi desupre postula esti grandaj, kio ili ne estas.

Mi parolos poste pri la nuna registaro de Hispanio, sed ni vidos, ke la afero venas el isforaj tempoj. Kiam nia lando havis imperion laŭ la tuta mondo, Napoleon' invadis ĝin, kaj dum tiu ĉi katastrofo la supozata alianculo de hispanoj, Britio, organizis la ribelon de la supozataj kolonioj —fakte ili estis provincoj de Hispanio, organizitaj kiel vicregnoj— kontraŭ la *patrina patrio*, kiu finis kun enpoŝigo de multe da oro amerika al Britio, kaj ankaŭ ŝuldoj, kiuj en la kazo de Peruo finis pagiĝi en la 20^a jarcento. Usono profitis la ŝancon je 1898 por militi kontraŭ la potenco, kiu helpis ilin sendependiĝi de Britio unu jarcenton antaŭe, konkludante per la forrabo de Kubo, Porto-Riko kaj Filipinoj, en kiuj ili propagandis daŭre kontraŭ la lando, kiu donis al ties popoloj siajn kulturon, lingvon kaj religion, provizinte tricentjaran pacon, kiu finis tuj post la *sendependiĝo*. Simon' Bolivar mem konfesis, kelkajn jarojn poste, ke ili *atingis sendependiĝon koste al ĉio alia*. Tio ne ŝajnas tre inteligenta. En Kolombio li ordonis mortigi tribojn de indianoj pastunaj, kiuj dum tri jarcentoj pace vivis sub la regado de

Hispanio, pro tio, ke ili deziris daŭre esti hispanaj. Estas maldece, ke nun civitanoj de tiuj landoj, Kolombio kaj Venezŭelo, akuzu Hispanion pri genocido, kiu ne okazis ĝis kiam liberiguloj Bolivar kaj San' Martín' aperis.

Sed ne sole en Ameriko estis stultaj registroj. Je la 19ª jarcento estis ŝoka invento de hispano Izaak' Peral': submarŝipo. Ĉu la registaro tiutempa profitis la ŝancon gajni la plej grandan povon en la mondo kaj reakiri la respekton kaj influon en la tutan mondon, kiun ĝi iam havis? La **registaro prezidata de Práxedes Sagasta** malapogis la projekton, kaj nur la interveno de la reĝino regenta **María Cristina ebligis produkti prototipon**, tiel ĉesante esti teoria afero, kaj je 1888 la unua submarŝipo navigis sukcese unuafoje en Kartageno. Sed postaj ministroj Jozefo María **Beranger** kaj Rafael' **Rodríguez Arias** ne nur ne apogis la fabrikadon kaj disvolvon de la invento, sed **apogis kampanjon fifamigan** pri la inventinto, kiu devis forlasi la mararmeon por libere klarigi antaŭ publika opinio la veron pri sia invento. Germanoj akiris egan potencon dum la Dua Mondmilito danke al submarŝipoj, sed hispanoj jarcentduonon antaŭe pro stulteco da nia tiama registaro oponis ĝin, neante tiel la landon unuan gravecon en la mondo, kiel ĝi ne havis de la 16^a jarcento. Germanoj provis konstrui imperion en sia tempo, hispanoj jam havis imperion siatempe, kiun ili ne sukcesis defendi. Admiralo Dewey konfesis, ke nur unu submarŝipo povintus malebligi la venkon de la usona mararmeo en Filipinoj —Cavite—, sed bedaŭrinde por Hispanio, tiu submarŝipo jam inventita de kartagenano, kaj funkcia, ne estis tie. Ĝi jam povis ĵeti torpedojn. Du submarŝipoj povintus submarigi la tutan mararmeon usonan, kiu atakis Kubon je 1898. Sed tiuj du submarŝipoj ne ekzistis pro stulteco de la registaro de Hispanio. Pro tio la Imperio Hispana malaperis, kaj nun ni estas sengrava lando en la mondo.

Estantistoj eble objetos, ke **danke al Dio ne plu estas imperio hispana**. Tamen, estis **Brita** Imperio poste, kaj **Usona** imperio nun, kaj eble en la ĵusa estonteco estos imperioj Ĉina aŭ Rusa... Sed ni vidu, ĉu Britio donis britan civitanecon al siaj subuloj de la kolonioj, aŭ Usono faras same en siaj konkeritaj landoj. Se germano aŭ japano deziras vivi en Usono nun, ili ne povas pledi, ke ili havas usonan civitanecon pro tio, ke ili jam estis konkeritaj de la Imperio Usona dum la Dua Mondmilito. Male, en

Usono nigrulo rajtis edziĝi al blankulino nur en la lasta parto de la 20^a jarcento, dum en Sudameriko tiun rajton garantiis jam reĝino Isabel' kvin jarcentoj antaŭe. Usono sendependiĝis ĉar ili ne havis voĉon en la Brita Parlamento, tamen **indianoj havis voĉon en la Konsilantaro de Indianoj** laŭ la tuta Ameriko hispana. Indianoj de Hinda Kolonio de Britio neniam estis civitanoj britaj, tamen indianoj de Sudameriko estis subuloj de Kastilio, samrajtaj kiel tiuj naskiĝintaj en Kastilio mem, de la unua tago, kiam hispanoj alvenis en Amerikon. Pro tio estas imperioj kaj imperioj. Kaj neniam estis du samaj. Romianoj forviŝis la kulturojn de la popoloj, kiujn ili konkeris. Hispanoj kreis katedrojn pri keĉŭa kaj gvarania kaj aliaj indianaj lingvoj en la unuaj universitatoj kreitaj en la tuta kontinento. Sed tion faris inteligentaj registaroj de Hispanio.

Bedaŭrinde, ne ĉiu registaro de Hispanio estis inteligentaj. Idiotaj registaroj rifuzis konstrui submarŝipon tiam, kiam Hispanio plej bezonis ilin. Alia idiota registaro rifuzis protekti kaj disvolvigi aŭtogiron de Johano de la Cierva, kaj sekve li devis trovi apogon en Britio kaj Usono je la 20^a jarcento. Alia idiota registaro provis depreni rajtojn al civitanojn, kiuj ne akceptis la dogmojn komunismajn dum la tiel nomata Dua Respubliko, kiu nek estis dua, nek estis respubliko. Ne estis dua, ĉar la tiel nomita **Unua ne estis ankaŭ respubliko**, ĉar **Respubliko estas la afero de ĉiuj**, kaj la unua estis la afero de tavolo de politikistoj, kiuj regis dorse al popolo kaj ties bezonoj. Same faris la politikistoj de la reĝimo starigita fraŭde je 1931, sed ili almenaŭ serĉis la aprobon de la popolo, trovante ĝin nur en parto de la civitanaro. Ili promesis tion, kion ili poste perfidis, kaj la afero alfluis al senpunaj murdoj kaj bruligo de preĝejoj kaj forrabo de artaĵoj kaj valoraĵoj *pro la bono de la celo*.

Kaj tio venigas nin al konsidero pri la nuna registaro. Ĝi estas la plej **malbona aspekto de la mizera reĝimo** de reĝo de partioj politikaj, la **partiokratio**, kiun ni suferas de 1978. Mi akuzas pri misuzo kaj troigo de povo al ĉiu registaro memnomita *demokrata*, sur kiu la civitano komuna havas neniun kontrolon kaj pri kiu reganta elito neniel respondecas. Diri, ke niaj regantoj nunaj estas idiotaj estus troige, ĉar ili nur faras tion, kion povas esperi homoj, kiuj voĉdonas ilin, sciante, ke ili perfidos sian programon prielektan laŭ siaj profito persona kaj ideologio. Pro tio ili devigas sur nin kondutojn strangajn al ni, kaj leĝigas pri aferoj, kiuj tute ne zorgas aŭ konvenas al ni.

Eble iam venos denove registaro hispana inteligenta, kiu forviŝos ĉiujn ĝiajn senutilajn leĝojn, kaj agos favore al popolo, kaj ne al si. Ni esperu, sed ni agu, por ke tio okazos.

Politiko

Pri Reĝa Pardonono

Tial Reĝo Filipo 6^a ne povas pardoni independistojn katalunajn.

Tiun artikolon mi povus titoli *Malferma letero al Isabel Díaz Ayuso*, miaopinie la sola nuna politikisto, kiu indas respekton kaj kredecon, ĉar ĉiuj aliaj ne ĉesas profiti al sia propra intereso, kaj ŝi — male al komunaj politikistoj — dediĉas siajn fortojn al bonfarto de tiuj civitanoj sub sia zorgo. Tamen mi komencas mian argumenton per amika kontraŭpostulo, ĉar vi, prezidantino de la Madrida Komunumo — kaj eĉ se vi estus nur nekonata politikisto, kiel vi estis, kiam via amiko Pablo Casado decidis kandidatigi vin ĉar li ne sciis, ke vi estas pli brila ol li — vi devus bone legi la hispanan konstitucion kaj apliki ĝin sen iamaniere interpreti ĝin, ĉar por fari tion ekzistas juĝistoj. Sed vi, kiel la aliaj politikistoj de via *kordo* kaj tiuj aliaj de ĉi tiu malkonkorda gitaro, kiu estas Hispanio, aĉetis la mensogojn de la maldekstro sen pridubi ilin eĉ unu fojon.

Ni vidu, kial mi diras ĉi tion:

- 1 **Artikolo 62-i de la Hispana Konstitucio**, —bedaŭrinde la sola, kiu ankoraŭ nun validas en nia lando— diras, ke apartenas nur al la Reĝo *la ekzercadon de la rajto de graco laŭ la leĝo*, kiu *ne eblas koncesii ĝeneralajn pardonojn*.
- 2 Du artikoloj poste, **64-1**, diras, ke la agoj de la Reĝo estos alsubskribitaj de la Registara Prezidanto, aŭ laŭokaze de la kompetentaj ministroj.
- 3 Kaze de duboj, la **punkto 2 de tiu artikolo** diras, ke la homoj, kiuj alsubskribas la decidojn de la reĝo, respondecos pri ties agoj, ne Lia Majesto.
- 4 Ĉar mi ne konsideras min tro klera, mi devis iri al la Vortaro de la Reĝa Akademio de la Hispana Lingvo (brutale referencata DRAE,

kiam oni devas diri DRALE) por ekscii, kio estas "alsubskribi". Kaj mi trovis la jenon: *Rajtigi alian dokumenton per la persono leĝkapabla fari tion.*

5 El tio ni povas eltiri du aferojn:

- a) Ke la Reĝo povas fari ĉion, kion li volas, kaj la Registaro devas alsubskribi ĝin, se oni akceptas la iomete imperativan karakteron de la ostempo en nia lingvo.

Tamen mi preferas la alian eltiron:

- b) Por tio, ke la la dokumento havas valoron, ĝi devas esti alsubskribita ankaŭ de la Prezidanto de la registaro aŭ de la Ministro de la koncerna afero; se oni ne akceptas la imperativan karakteron de la ostempo. Esas klare, ke la punkto 64-1 havas la verbon *alsubskribi* per pasiva voĉo, kaj tial tiu, kiu faras la agon, estas la Reĝo kaj tiu, kiu subtenas ĝin per alsubskribo, estas la Prezidanto de la Registaro, kaj ne la malo. **Sekve, tio signifas, ke:**

6 **Pedro Sánchez Castejón NE POVAS decidi pardon**i iun ajn.

Tio estas la prerogativo de la reĝo kaj de neniu alia, kiel okazas en ĉiuj landoj, ĉar pardono estas donita de la ŝtatestro, kaj ne de la ekzekutivo, kiel la maldekstro mensogas vaste ajn. Se Filipo la 6ª decidus pardonu la katalunajn puĉistojn, Pedro Sánchez povus kontraŭi ĝin, kaj tiam tiu pardono ne estus permesita. Sed se la prezidanto aprobus ĝin, tiam la respondeco pri ĝi ne apartenus al la reĝo —tie vi eraris, Izabela: la reĝo neniam estus komplico. Li donas ĝin ĉar li volas kaj ekzistas neniu ebla diskuto— sed nur de la Prezidanto de la Registaro. **Do:**

7 **Pedro Sánchez ne povas promesi**, kaj sekve li ne devis promesi, pardonu la kondamnitajn katalunajn krimulojn, sed ĉiuokaze peti tiun gracon al Lia Moŝto Filipo la 6^a, kiu povus rifuzi fari ĝin, kaj tiaokaze la Prezidanto havus nenion por fari, sed akcepti la rifuzon, kaj alfronti la sekvojn de la malplenumo de sia promeso, kiu ne estis en lia povo fari. Same kiel se li promesis al la katalunoj fondi kolonion sur la Luno, pli malpli ...

Sed estas io pli, ne foriru ankoraŭ:

8 **Artikolo 6-h** donas al la Reĝo la superan komandon de la armeo kaj la ĝendarmaro.

9 Artikolo 2 kondiĉas, ke la **Konstitucio baziĝas sur la nesolvebla unueco de la Hispana Nacio**, kaj de la komuna kaj nedividebla patrujo de ĉiuj hispanoj.

Pro ĉio ĉi, ke ni scias legi ilin kaj ni legas la konstitucion, ni scias, ke en ĉi tiu stato, la Reĝo rajtas per nia *Magna Carta* —eĉ se ĝi estas *donacita* kaj ne efektive eliras el la popolo— por eksigi la nunan registaron pro ties atako al la unueco de la lando, kaj kunvoki novajn balotadojn, kvankam estus bone, se intertempe ĉiuj partioj, kiuj ne ĵuras obei la hispanan konstitucion de 1978, estus malpermesitaj, almenaŭ tiel longe kiel ĝi estas ne ellaborita kaj aprobita per referendumo de kvalifikita plimulto de ĉiuj partioj, hispanoj, sen timo de involucio, kiel okazis en 1978.

10 Artikolo 8-1 kondiĉas, ke la Armitaj Fortoj *havas la mision garantii la suverenecon kaj sendependecon de Hispanio, defendi ĝian teritorian integrecon kaj la konstitucian ordon*.

Pro ĉio ĉi, admirita Izabelin', vi ne eraris tiel same kiel via partia estro kaj aliaj politikistoj —ne paroli pri la oficialaj kaj privataj malinformantoj en ĉi tiu taŭra felo— sed vi iomete seniluziigis min, kiam vi retiris viajn vortojn nur kelkajn horojn post kiam vi estis tiel brila. Sed ne, la reĝo ne povas perfidi, ĉar li estas la objekto de ĉiu ebla perfido en ĉi tiu lando, tiel ke ĉiu perfido al Hispanio estas perfido al la reĝo. Kaj ĉiu perfido al la reĝo estas perfido al Hispanio, kiu estas la tutaro de la homoj, kiuj loĝas en Hispanio, la Reĝo inkluzivita.

Sed, ĉiuokaze, mi pensas, ke ĉi tiu lando bezonas pli da politikistoj kiel vi, Isabel Díaz Ayuso, sen hakaj vortoj kaj sen la ideo de muzelo malhelpanta vin diri kaj fari la ĝustan aferon por servi la hispanojn, kio estas la maksimuma aspiro de ĉiu vera politikisto. Mi konsideras la ceterajn viajn kolegojn malbenitaj politikistoj, kaj preferinde ili ĉiuj rezignus siajn postenojn kaj estus anstataŭigitaj de veraj politikistoj, kiel vi kaj Cayetana Álvarez de Toledo, ĉar vi komprenas kion fari kaj diri, kaj vi faras ĝin kaj vi diras ĝin. Neniam bedaŭru tion. Pli bone estas peti pardonon ol permeson, kiel vi iam diris.

Kaj se neokupataj leganto bonvolas, oni povus legi la rakonton, kiun mi publikigis antaŭ kelkaj monatoj en mia retejo (bedaŭrinde nur en la hispana, nune) pri **envio**, kiu plene tuŝas ĉi tiun temon:

<http://www.obracompleta.com/obras/capitales.html#candidato>

All you need is love!

Ĉio, kion oni bezonas, estas amo!, diris The Beatles je la 25^a de junio de 1967, antaŭ 50 jaroj kaj unu monato je la momento, kiam mi verkas ĉi tion. Mi tiam ne bone komprenis kial ilia kanto komencis per la unua parto de la himno de Francujo, **La marseleso**, en la unua programo televida tutmonda, **Our World** (Nia mondo), en kiu multaj landoj partoprenis, elsendante po kelkaj minutoj. BBC (la oficiala brita televido) mendis tiujn minutojn al plejfama brita aro da kantistoj tiutempa, kaj ili produktis tiun kanton.

Sed la kanto enhavas ankaŭ aliajn melodiojn, nome *Elpensajon* 8^a en F (transportitan en G-n, de germano Johan' Sebastjan' Baĥ'), *Greensleeves*, (*Verdmanikulinon*, brita popol-kanto atribuita al reĝo Enriko 8^a), *En la sinteno* (In the Mood, kanto de usona

Glenn Miller), pecon de *Ŝi amas vin* (She Loves You, kanto de The Beatles mem), kaj la finon de la *Marŝo de la Princo de Danio* (de Jeremiah Clarke, brito de la 17^a jarcento).

Multaj britoj protestis pri tio, ĉar temis pri io de la propra lando, kaj ne internaciaĵo, sed ili diris, ke ankaŭ temis pri monda televido, sed ĝi iĝis baldaŭ himno de paco.

Ne surprize, laŭ mi, ĉar mia eltrovo, la unuaj notoj reprezentas kanton de batalo. La unuaj vortoj, kiun ili ne kantis, sed estis ludita de fanfaro, fakte diras *Ni ekiru, infanoj de la patri', la tago de glor' jam alvenis. Kontraŭ ni de la tirani' la sanga brako estas levita...*, kaj tiel plu iras la vortoj al pli kaj pli da perforta lingvaĵo, kiu iras en la dua stanzo al vortoj pri **tranĉi la kapojn** de gereĝoj kaj aliaj, kiuj oponas al ili. Al tiuj vortoj de tiuj, kiuj supozeble defendas Liberecon, Egalecon kaj Fratecon, The Beatles oponas la refrenon **Ĉio, kion vi bezonas, estas amo!** Sed por kio? Dekomence ili klarigas: *estas nenio, kion oni povas fari, kion vi ne povas fari, estas nenion, kion oni povas kanti, kion vi ne povas kanti, nenion oni povas diri, sed vi povas lerni ludi la aferon..., vi nur bezonas amon!* Se vi amas, vi povas fari ĉion. Kaj tio estas bona kaj bela mesaĝo, ĉu ne?

Historio

Du gravaj centjariĝoj

Oni diras, ke civila malobeco estu kontraŭ la registaro, ĉefe se ĝi estas turpe maljusta ĉar manko da demokrateco ne permesas maldungi ties funkciojn altajn. Tamen, estas civila malobeco al publika opinio, kiam ĝi kontraŭstaras dececon, logikon kaj juston.

Dum mi pretigas ĉi tiun kajeron okazis centjariĝojn de la mortoj de du el niaj elstaraj kuncivitanoj: **Fernando de Magalĵano** (kvinan, la 25^{an} de aprilo) kaj **Emilja Pardo Bazan'** (unuan, la 12^{an} de majo).

Pri la unua homo, ni laste aŭdis sufiĉe da stultitaĵoj diritaj de ignorantoj, kiuj devus fieri pri li kaj pri lia leŭtenanto, Johan' Sebastjan' Elkan'; sed laste oni hontas kaj koleras pro la grava laboro de hispanoj en Ameriko kaj en la cetera mondo. Oni diras, aliflanke, ke Magalĵano estis portugalo, kaj sekve lia grava tasko, ĉirkaŭiri en la mondon, apartenas al Portugalio kaj ne al Hispanio. Fakte, Fernando de **Magalhães** hispanigis sian nomon al **Magallanes** ĉar la imperiestro de Hispanio kaj Germanio, **Karlo I^a**, donis al li hispanan civitanecon kaj **pagis la koston de la entrepreno**. Portugalio, male, provis malfaciligi ĝin, kaj ili eĉ kaptis kelkajn

partoprenantojn en la tasko ĉirkaŭiri la mondon kvazaŭ ili estus krimuloj, ĉar ili preterpasis teritorion aljuĝitan al Portugalio

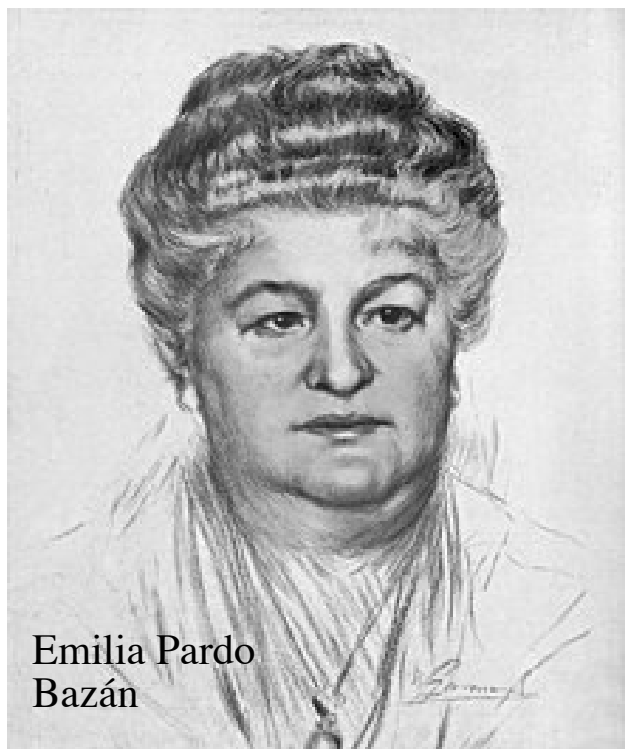

Fernando de Magallanes

de la Papo. Kvazaŭ la mondo apartenus al la Papo aŭ al portugaloj. Kiam Admiralo Fernando de Magalĵano mortis en Filipinaj Insuloj, **Johano Sebastjano Elkano** daŭrigis la entreprenon, kaj iĝis la homo, kiu estis *Primus circumdedisti me*, laŭ diraĵo de la imperiestro mem: *vi estas tiu, kiu unue ĉirkaŭais min*. Se Elkano estus anglo aŭ franco, li havus placon kaj straton dediĉita al li en ĉiu urbo grava de la lando. Sed hispanoj ŝajne hontas pri siaj gravaj faraĵoj, ĉar ili stulte miras pri

eksterlando, kvazaŭ eksterlando iam fario ion diversa ol malutili al Hispanio...

Pri **Doña Emilia Pardo Bazán** la afero estas alia: dum sia

Emilia Pardo
Bazán

vivo ŝi estis malfaciligita de hispanoj. Pro tio, ke ŝi estis virino, oni ne akceptis ŝin en la Akademion de la Lingvo Hispana, malgraŭ ŝia literatura agado grava. Estis aliaj tempoj, certe, kaj malgraŭ leĝo favoris ŝin, sed ne la malvasta menso de ŝiaj samtempuloj. Estas ŝoke, ke krom esti unu el niaj plej gravaj literaturistoj, ŝi agis por la rajtoj de virinoj age, pli ol vorte, male al feministinoj hodiaŭaj: ŝi pledis, ke reĝino de Kastilio, Johanino Trastamara —alidirita *La Frenezulino*—, filino de Isabelin' *La Katolikino* (alidirite la

Unua Regino de Hispanio) —kaj fakte la plej bona reĝo de nia lando—, leĝigis, ke virinoj havas samrajtojn kiel viroj en ŝia regno, kaj tiun leĝon neniam registaro malrajtigis. Pro tio ŝi povis diri sian tezon kaj doktoriĝi. Bedaŭrinde, la Reĝa Akademio de la Lingvo Hispana estas privata asocio, kaj sekve la leĝo de la Reĝino Johanino ne protektis ŝin por tio. Interese por ni estas, ke inter ŝiaj verkoj estas ***La podio***, en kiu ĉefrolas Amparo, la unua proleta rolo en hispana literaturo. Ŝi starigas strikon de cigaristinoj, kaj en la novelo ankaŭ estas priskribitaj la kondiĉoj de tiaj laboristinoj, do estante la verko la unua ekzemplo de Naturalismo en nia literaturo, ĝenro uzata de Balzac en Francio kaj Emerson kaj Thoreau en Usono. Ŝia amrilato al Benito Pérez Galdós okazigis influon de unu en la alian.

Triste estas konstati, ke en Hispanio neniu festis tiujn du gravajn centjariĝojn, malgraŭ la ekzisto de **Ministerioj** pri **Egaleco** kaj tiu pri **Kulturo**. Ŝajnas, ke tiu ĉi generacio ne meritigas tiujn geniulojn de nia istempo, kaj preferas enmeti sin en modojn stultajn kaj fremdajn al ni kaj al nia kulturo. De niaj modestaj paĝoj ni festu ilin du!

6 *Kompleta venĝo*

La sekvan tagon mi vekigis ĉirkaŭ la deka. Mi dormis kiel bebo, kontenta pri mia plenumita devo. Mi aĉetis la gazeton kie ajn, kaj sidis kie ajn, en la anasa parko, por trankviligi ĝin. La fraptitolo estis skandala:

Duobla murdo sur strato del Pez

La artikolo rakontis la agadojn de tiuj virinoj kaj konjektis pri la strangaj murdoj. Neniuj dokumentoj estis trovitaj, kiuj rilatigis ĉi tiujn virinojn inter si aŭ al aliaj homoj, kio donis al mi paŭzon pri policaj kapabloj: aŭ ili estis tro longaj, aŭ ili falis tro mallonge. Ili arestis iun Tomás Pérez kiel supozatan aŭtoron de la murdoj. La menciita Tomás frekventis la virinon ligitan en la Kruco de San Andreo (stranga nomo por tiu giganta ligna X) kaj oni supozis, ke ĝi estis kazo de ĵaluzo.

Aferoj ne povus esti pli bonaj por mi. Dio ekzistis!, kaj Li ĵus donis al mi manon: nun mia amo, Brendin', ŝi ne plu sentos sin malbone kaj mi povus rekonkeri ŝin, ĉar ŝi ne plu sentos sin kulpa pri sia perversa edzo, kiu estis en malliberejo. Tio signifis, ke mi ne povos mortigi lin ĝis post venontaj jardekoj, sed eble li ne bezonus ĝin plu, se li reformus tie.

Sed la ĵurnalo antaŭenigis aliajn alternativajn teoriojn, kaj ne estis ekskludita la eblo, ke unu el la viktimoj ĉantaĝis politikiston kaj alian gravan personon kaj ke pro tio oni mortigis ŝin, kaj la alia virino havis la malbonŝancon atesti ĝin.

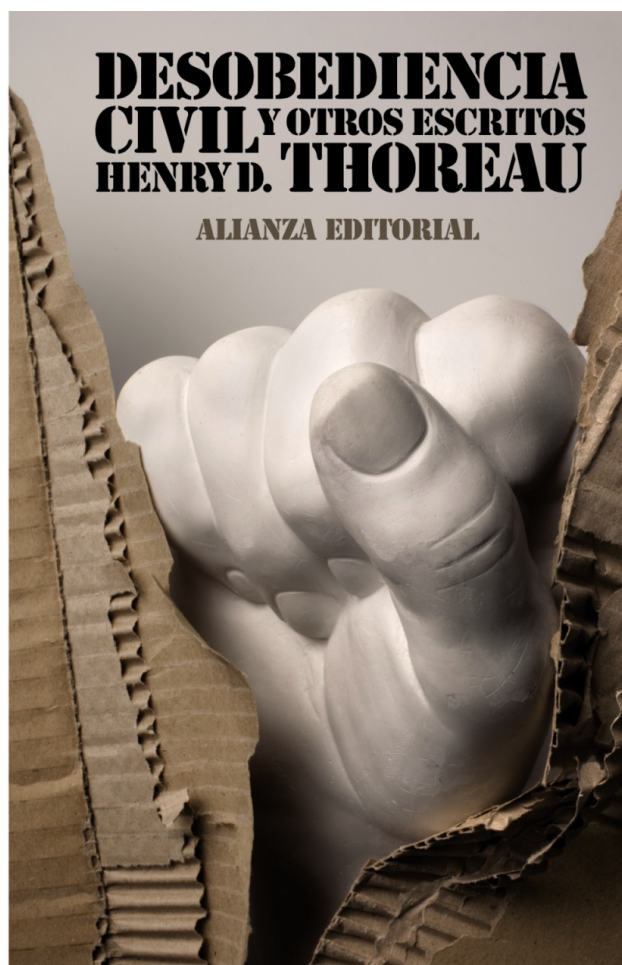
Pri la devo de civila malobeco (daŭrigo)

verkita je 1849 de Henry D. Thoreau
Tradukita de Jesuo de las Heras je 2021

Tamen ĉi tiu registaro neniam per si mem antaŭenigis iun ajn entreprenon, sed per la fervoro, per kiu ĝi forlasis sian vojon. Ne estas ĝi tiu, kiu kolonizas okcidentan landon. Ne estas ĝi tiu, kiu edukas. Ĝis nun, la propra karaktero de la popolo usona estas tiu, kiu konkeris ĉiujn siajn atingojn, kaj sukcesintus pri multe pli da ili, se la registaro ne venintus en la vojon kelkjan fojojn. Ĉar registaro estas rimedo, per kiu homoj volonte sukcesus lasi trankvilaj unu la aliajn; kaj, kiel dirite, kiam ĝi estas plej oportuna, la regatoj estu pli bone forgesitaj de la registaro. Komerco kaj negocoj, se ili ne estus verŝjane faritaj el hinda kaŭĉuko, neniam sukcesus superi la obstaklojn, kiujn leĝdonantoj senĉese starigas sur ties vojo; kaj, se oni juĝus ĉi tiujn homojn tute laŭ la efikoj de iliaj agoj kaj ne parte laŭ iliaj intencoj, ili meritis esti klasifikitaj kaj punitaj same kiel tiuj krimuloj, kiuj metas ŝtonojn sur la fervojoj.

Sed, por paroli praktike kaj kiel civitano, male al tiuj, kiuj nomas sin neregistaraj viroj, mi petas, ne tuj neniun registaron,

sed tuj pli bonan registaron. Ĉiu

viro sciigu, kia registaro regus lian respekton, kaj tio estos unu paŝo por akiri ĝin.

Ververe, la praktika kialo por ke majoritato estu permesita regi —se vera povo estas en la manoj de la popolo— kaj por ke tio daŭrigu dum longa periodo, ne estas ĉar tio ŝajnas plej justa al minoritato, sed ĉar ili estas fizike plej fortaj. Sed registaro, en kiu la plimulto regas en ĉiuj kazoj povas ne esti bazita sur

justeco, eĉ tiom, kiom homoj komprenas ĝin. Ĉu ne povas ekzisti registaro, en kiu plimultoj preskaŭ ne decidas ĝustan kaj malĝustan, sed konscienco? —en kiuj plimultoj decidas nur tiujn demandojn, al kiuj aplikeblas la taŭga regulo? Ĉu la civitano, eĉ momente, aŭ almenaŭ nangrade devas rezigni sian konsciencon al la leĝaro? Kial do ĉiu homo havas konsciencon? Mi opinias, ke ni devas esti homoj unue, kaj subuloj poste. Ne estas dezirinde kulturi saman respekton por la leĝo, kiel por la rajto. La sola devo, kiun mi rajtas supozi, estas fari iam ajn tion, kion mi pensas juste. Estas vere sufiĉe dirite, ke korporacio havas nenian konsciencon; sed korporacio de konsciencaj viroj estas korporacio kun konscienco. Leĝo neniam igis homojn pli justaj; kaj, per ilia respekto al ĝi, eĉ la bonemuloj ĉiutage fariĝas la agentoj de maljusteco. Ofta kaj natura rezulto de nepravigebla respekto al leĝo estas, ke vi vidu vicon de soldatoj, kolonelo, kapitano, kaporalo, soldatoj, pulvoraj simioj, kaj ĉiuj, marŝante en admirinda ordo super monteto kaj rivero al la militoj, kontraŭ siaj volo, ve, kontraŭ siaj senco kaj konsciencoj, kio faras ĝin tre kruta marŝado efektive, kaj

produktas palpitadon de la koro. Ili ne dubas, ke temas pri malbeninda afero, pri kiu ili koncernas; ili ĉiuj paceme emas. Nun, kio ili estas? Ĉu homoj entute?, ĉu malgrandaj moveblaj fortikaĵoj kaj magazenoj, al la servo de iu senskrupla viro en povo? Vizitu la Mararmeon-Korton, kaj rigardu marsoldaton, tian homon, kian povas fari usona registaro, aŭ tian, kian ĝi povas fari homon per siaj nigraj artoj — nura ombro kaj rememorado de la humaneco, viro aranĝita viva kaj staranta, kaj jam, kiel oni povas diri, entombigita sub brakoj kun funebraj akompanoj, kvankam ĝi povas esti,

*Neniu tamburo aŭdiĝis, nek
funebra noto,
Dum lia korseto al la
remparo ni rapidis;
Neniu soldato lanĉis sian
adiaŭan pafon
Super la tombo, kie ni
enterigis nian heroon.*

La homamaso servas la ŝtaton tiel, ne ĉefe kiel homoj, sed kiel maŝinoj kun siaj korpoj. Ili estas la konstanta armeo, kaj la milico, karceristoj, soldatoj, policianoj, ktp. Plejofte ne ekzistas libera ekzercado pri la juĝo aŭ pri la morala senco; sed ili metis sin sur ebenon kun ligno kaj tero kaj ŝtonoj; kaj lignaj homoj eble povas esti

fabrikitaj, kiuj ankaŭ servos al la celo. Tia ordono ne pli respektas ol homoj pajleraj aŭ rubaroj. Ili havas la saman valoron nur kiel ĉevaloj kaj hundoj. Tamen tiaj uloj eĉ estas ofte estimataj bonaj civitanoj. Aliaj —kiel plej multaj leĝdonantoj, politikistoj, advokatoj, ministroj kaj oficantoj— servas la ŝtaton ĉefe kun siaj kapoj; kaj, ĉar ili malofte faras iujn moralajn distingojn, ili same servas la diablon, ne intencante ĝin, kiel Dion. Tre malmultaj —kiel herooj, patriotoj, martiroj, reformantoj laŭ granda senco kaj viroj— servas la ŝtaton ankaŭ per siaj konsciencoj, kaj do nepre rezistas ĝin plejparte; kaj ili estas ofte traktataj kiel malamikoj de ĝi. Saĝa homo nur utilos kiel homo, kaj ne submetiĝos esti "argilo" kaj "ŝtopi truon por teni la venton for", sed lasi tiun oficejon almenaŭ al sia polvo:

*Mi estas tro alta por esti
posedata,
Por esti sekundara ĉe rego,
Aŭ utila servanto kaj
instrumento
Al iu ajn suverena ŝtato tra
la mondo.*

Tiu, kiu sin donas tute al siaj kunhomoj, aperas al ili senutila kaj egoisma; sed tiu, kiu parte donas sin al ili, estas prononcata bonfaranto kaj filantropo.

Kiel fariĝas homo kondukti al ĉi tiu usona registaro hodiaŭ? Mi respondas, ke li sen senhonoro ne povas esti asociata kun ĝi. Mi ne povas eĉ unu momenton rekoni tiun politikan organizon kiel mian registaron, kiu ankaŭ estas la registaro de sklavo.

Ĉiuj homoj rekonas la rajton de revolucio; tio estas la rajto rifuzi fidelecon al la registaro kaj rezisti al ĝi, kiam ties tiraneco aŭ neefikeco estas grandaj kaj neelteneblaj. Sed preskaŭ ĉiuj diras, ke tia ne estas la kazo nun. Tamen ĝi ja tia estis la kazo nun. Tamen ĝi ja tia estis la kazo, ili pensas, en la Revolucio de la jaro 1775. Se oni dirintus al mi, ke tio estis malbona registaro, ĉar ĝi impostis iujn fremdajn varojn alportitajn al siaj havenoj, estas plej verŝajne, ke mi ne pensu pri ĝi, ĉar mi povas malhavi ilin. Ĉiuj maŝinoj havas sian frotadon; kaj eble ĉi tio faras sufiĉe da bono por kontraŭpezi la malbonon. Ĉiuokaze, estas granda malbono eksciti pri ĝi. Sed kiam la frikcio ekhavas sian maŝinon, kaj subpremo kaj rabo organiziĝas, mi diras, ni ne havu tian maŝinon pli longe. Alivorte, kiam sesono de la loĝantaro de nacio, kiu entreprenis esti la rifuĝo de libereco, estas sklavoj, kaj tuta lando estas maljuste transkaptita kaj konkerita de fremda armeo kaj submetita al milita juro, mi pensas, ke ĝi estas ne tro frue por honestaj viroj

ribeli kaj revolucii. Kio igas ĉi tiun devon pli urĝa estas la fakto, ke la lando tiel transkurita ne estas nia, sed nia estas la invada armeo.

Paley, ofta aŭtoritato kun multaj primoralaj demandoj, en sia ĉapitro pri la *Devo Submetiĝi al Civila Registaro* solvas ĉiun civilan devon en taŭgecon; kaj li plu diras, ke *tiel longe kiel la intereso de la tuta socio postulas ĝin, tio estas, tiel longe kiel la establita registaro ne povas esti kontraŭstara aŭ ŝanĝita sen publika ĝeno, estas la volo de Dio... ke la establita registaro estu obeita kaj ne plu. Ĉi tiu principo estas akceptita, la justeco de ĉiu aparta kazo de rezisto reduktiĝas al kalkulo de la kvanto de la danĝero kaj plendo unuflanke, kaj de la probable kaj elspezo ripari ĝin aliflanke.* Pri ĉi tio, li diras, ĉiu homo juĝos per si mem. Sed Paley ŝajnas neniam esti pripensinta tiujn kazojn, al kiuj ne taŭgas la regulo de taŭgeco, en kiuj popolo, same kiel individuo, devas fari justecon, kostu ĝi kion ajn ĝi postulu. Se mi maljuste elprenis tabulon de dronanto, mi devas redoni ĝin al li kvankam mi dronigas min. Ĉi tio, laŭ Paley, estus maloportuna. Sed tiu, kiu savus sian vivon, en tia kazo, perdos ĝin. Ĉi tiu popolo devas ĉesi teni sklavojn kaj militi kontraŭ Meksiko, kvankam tio kostis al ili ilian ekziston kiel

popolo.

En sia praktiko, nacioj konsentas kun Paley; sed ĉu iu pensas, ke Masaĉuseco faras ĝuste tion, kio estas ĝuste ĉe la nuna krizo?

Per siaj agoj, nacioj konsentas kun Paley; sed ĉu iu pensas, ke Masaĉuseco faras ekzakte tion, kio estas justa je la muna krizo?

*Enuiga ŝtato, tualo da
ŝtof-arĝenta malĉastulino,
Por ke ŝia trejnado estu
levita, kaj ŝia animo spuru
en la malpuraĵon*

Praktike parolante, la kontraŭuloj al Reformo en Masaĉuseco ne estas cent mil politikistoj ĉe la Sudo, sed cent mil komercistoj kaj kamparanoj ĉi tie, kiuj pli interesiĝas pri komerco kaj agrikulturo ol pri la homaro, kaj ne pretas fari justecon al la sklavo kaj al Meksiko, kostu kiel ajn. Mi kverelas ne kun malproksimaj malamikoj, sed kun tiuj, kiuj hejme proksime kunlaboras kaj plenumas la ordonojn de tiuj malproksimaj, kaj sen kiuj ĉi tiuj lastaj estus sendanĝeraj. Ni kutimas diri, ke la homamaso estas nepreparita; sed plibonigo estas malrapida, ĉar malmultaj ne estas materie pli saĝaj aŭ pli bonaj ol multaj. Ne tiom gravas, ke multaj estu tiel bonaj kiel vi, kiel ke ie estu ia absoluta boneco; ĉar tio fermentigos la tutan mason. Estas miloj, kiuj laŭ opinio kontraŭas sklavecon kaj militon,

kiuj tamen efektive faras nenion por ĉesigi ilin; kiuj, estimante sin infanoj de Vaŝingtono kaj Franklin, sidiĝas kun la manoj en la poŝoj, kaj diras, ke ili ne scias, kion fari kaj nenion faras; kiuj eĉ prokrastas la demandon pri libereco al la libera komerco, kaj trankvile legis la aktualajn prezojn kune kun la plej novaj konsiloj de Meksiko, post la vespermanĝo, kaj, eble, endormiĝas super ambaŭ. Kio estas la prezfluo de honesta viro kaj patrioto hodiaŭ? Ili hezitas, kaj ili bedaŭras, kaj foje ili petas; Sed estas pli facile trakti kun la vera posedanto de afero ol kun la portempa gardanto de ĝi.

Ĉiu voĉdonado estas ia ludado, kiel damludo aŭ triktrako, kun iometa morala nuanco al ĝi, ludado kun ĝustaj kaj malĝustaj, kun moralaj demandoj; kaj vetado nature akompanas ĝin. La karaktero de la voĉdonantoj ne estas interesita. Mi voĉdonas, eble, laŭ mia opinio; sed mi ne esence zorgas pri tio, ke tiu rajto regu. Mi pretas lasi ĝin al la plimulto. Ĝia devo do neniam superas tiun de taŭgeco. Eĉ voĉdoni por tio, kion mi konsideras prava, faras nenion por ĝi. Ĝi nur esprimas al homoj malforte vian deziron, ke ĝi regu. Saĝulo ne lasos la rajton al kompatato de hazardo, nek deziros, ke ĝi regu per la povo de la plimulto. Estas nur malmulte da virto en la agado de homamasoj.

Kiam la plimulto longtempe voĉdonos por la forigo de sklaveco, ĝi estos ĉar ili estas indiferentaj al sklaveco, aŭ ĉar restas nur malmulte da sklaveco por esti aboliciita per sia voĉdono. Ili tiam estos la solaj sklavoj. Nur lia voĉdono povas akceli la abolicion de sklaveco, kiu asertas sian propran liberigon per sia voĉdono.

Mi aŭdas pri kongreso okazonta en Baltimoro aŭ aliloke, por elekti kandidaton al la Prezidenteco, konsistantan ĉefe el redaktoroj, kaj viroj profesie politikistoj; sed mi pensas, kio estas al iu sendependa, inteligenta kaj estiminda viro, al kiu decido ili povas veni? Ĉu ni tamen ne havas la avantaĝon de lia saĝo kaj honesteco? Ĉu ni ne povas kalkuli je iuj sendependaj voĉdonoj? Ĉu ne estas multaj individuoj en la lando, kiuj ne partoprenas kongresojn? Sed ne: mi trovas, ke la estiminda viro, tiel nomata, tuj foriris de sia pozicio kaj malesperas sian landon, kiam lia lando havas pli da kialoj malesperi pri li. Li tuj adoptas unu el la tiel elektitaj kandidatoj kiel la nur disponeblan, tiel pruvante, ke li mem estas disponebla por iuj celoj de la demagogoj. Lia voĉdono ne valoras pli ol tiu de iu senprincipa eksterlandano aŭ dungita indiĝeno, aĉetita eble. Ho por homo, kiu estas homo, kaj, kiel diras mia najbaro, havas oston en sia dorso, tra kiu oni ne povas

trapasi sian manon! Niaj statistikoj estas kulpaj: la loĝantaro estis redonita tro granda. Kiom da homoj okupas mil mejlojn kvadratajn en ĉi tiu lando? Apenaŭ unu. Ĉu Usono ne ofertas instigon por homoj ekloĝi ĉi tie? Usonanoj malpliigis en Strangajn Ulojn, kiuj eble estos konataj per la disvolviĝo de ties organo de societo, kaj rimarkinda manko de intelekto kaj gaja memfido; kies unua kaj ĉefa zorgo, veninte en la mondon, estas vidi, ke la almozejoj bone fartas; kaj, antaŭ ol li laŭleĝe surmetis la virecan veston, por kolekti fonduson por la subteno de la vidvinoj kaj orfoj, kiuj povas esti; kiu, resume, kuraĝas vivi nur per la helpo de la Reciproka Asekura Kompanio, kiu promesis dece enterigi lin.

Ne estas devo de homoj, kompreneble, dediĉi sin al la ekstermado de iu ajn, eĉ pro la plej grandega maljusteco; ili eble ankoraŭ taŭge havas aliajn zorgojn por okupiĝi; sed almenaŭ ilia devo estas lavi siajn manojn de ĝi, kaj, se ili ne plu pripensas ĝin, ne doni al ĝi praktike sian subtenon. Se mi dediĉas min al aliaj celoj kaj pripensoj, mi unue devas vidi, almenaŭ, ke mi ne persekutas ilin sidante sur la ŝultroj de alia homo. Mi devas forlasi lin unue, por ke li ankaŭ sekvu siajn pripensojn. Vidu, kian krudan nekonsekvencon toleras. Mi aŭdis iujn el

miaj urbanoj diri: *Mi volus, ke ili ordonu al mi helpi ĉesigi ribelon de la sklavoj aŭ marŝi al Meksiko; —vidu, ĉu mi iros; kaj tamen ĉi tiuj samaj homoj havas ĉiun, rekte per sia fideleco, kaj tiel nerekte, almenaŭ per sia mono, provizis anstataŭanton. Oni aplaŭdas la soldaton, kiu rifuzas servi en maljusta milito de tiuj, kiuj ne rifuzas subteni la maljustan registaron, kiu faras la militon; estas aplaŭdata de tiuj, kies proprajn agon kaj aŭtoritaton li malatentas kaj neniigas; kvazaŭ la ŝtato pentus tiomgrade, ke ĝi diferencus, ke oni skurĝu ĝin dum ĝi pekis, sed ne tiom, ke ĝi ĉesis peki dum momento. Tiel, sub la nomo de Ordono kaj Civila Registaro, ni ĉiuj finfine estas igitaj omaĝi kaj subteni nian propran malbonecon. Post la unua ruĝeco de peko venas ĝia indiferenteco; kaj de malmorala ĝi fariĝas kvazaŭ nemorala kaj ne tute nenecesa por tiu vivo, kiun ni faris.*

La plej vasta kaj ĝenerala eraro postulas la plej neinteresitan virton por subteni ĝin. La eta riproĉo, al kiu la virto de patriotismo estas kutime respondeca, la nobluloj plej probable suferas. Tiuj, kiuj, kvankam ili malaprobas la karakteron kaj rimedojn de registaro, donas al ĝi sian fidelecon kaj subtenon, estas sendube ĝiaj plej konsciencaj subtenantoj, kaj tiel ofte la plej gravaj obstakloj al

reformado. Iuj petas la ŝtaton dissolvi la Union, malatenti la postulojn de la Prezidanto. Kial ili mem ne dissolvas ĝin —la kuniĝon inter si kaj la ŝtato— kaj rifuzas pagi sian kvoton en ĝian trezorejon? Ĉu ili ne staras en la sama rilato kun la ŝtato, kiun la ŝtato faras kun la Unio? Kaj ĉu la samaj kialoj ne malhelpis la Ŝtaton rezisti la Union, kiuj malhelpis ilin rezisti la Ŝtaton?

Kiel homo povas kontentiĝi nur por kunhavi opinion kaj ĝui ĝin? Ĉu en ĝi estas ia ĝuo, se lia opinio estas, ke li estas afliktita? Se via najbaro trompas vin per unu dolaro, vi ne ripozas kontenta pri tio, ke vi estas trompita, aŭ dirante, ke vi estas trompita, aŭ eĉ petante, ke li pagu al vi vian ŝuldon; sed vi faras efektivajn paŝojn samtempe por akiri la tutan sumon, kaj vidas, ke vi neniam plu trompiĝas. Ago laŭ principo, la percepto kaj la agado de rajto, ŝanĝas aferojn kaj rilatojn; ĝi estas esence revolucia, kaj ne konsistas tute kun io ajn, kio estis. Ĝi ne nur dividas ŝtatojn kaj ekleziojn, ĝi dividas familiojn; jes, ĝi dividas la individuon, apartigante la diablan en li de la dia.

Maljustaj leĝoj ekzistas: ĉu ni kontentos obei ilin, aŭ ĉu ni penos modifi ilin kaj obei ilin ĝis ni sukcesos, aŭ ĉu ni

malobservos ilin tuj? Homoj ĝenerale, sub tia registaro kiel ĉi tiu, pensas, ke ili devas atendi ĝis ili konvinkos la plimulton ŝanĝi ilin. Ili pensas, ke se ili rezistas, la rimedo estus pli malbona ol la malbono. Sed kulpas la registaro mem, ke la rimedo estas pli malbona ol la malbono. Ĝi plimalbonigas ĝin. Kial ne pli taŭgas antaŭvidi kaj provizi reformon? Kial ĝi ne ŝatas sian saĝan malplimulton? Kial ĝi ploras kaj rezistas antaŭ ol ĝi estas vundita? Kial ĝi ne kuraĝigas siajn civitanojn esti atentemaj por atentigi siajn kulpojn, kaj fari pli bone ol ĝi havus ilin? Kial ĝi ĉiam krucumas Kriston kaj ekskomunikas Kopernikon kaj Luteron kaj prononcas ribelulojn de Vaŝingtono kaj Franklin?

Oni pensus, ke intenca kaj praktika neado de ĝia aŭtoritato estis la sola delikto neniam pripensita de registaro; alie, kial ĝi ne asignis sian definitivan, taŭgan kaj proporcian punon? Se viro, kiu ne havas posedaĵon, rifuzas nur unu fojon gajni naŭ ŝilingojn por la ŝtato, li estas enkarcerigita dum limigita periodo de iu ajn leĝo, kiun mi konas, kaj determinita nur laŭ la bontrovo de tiuj, kiuj metis lin tien; sed se li ŝtelus naŭdekoble naŭ ŝilingojn de la ŝtato, li baldaŭ

rajtas liberiĝi.

Se la maljusto estas parto de la necesa frikcio de la registara maŝino, lasu ĝin, lasu ĝin: eble ĝi estos glata —certe la maŝino eluziĝos. Se la maljusteco havas risorton, aŭ pulion, aŭ ŝnuron, aŭ krakon, ekskluzive por si mem, tiam vi eble pripensos, ĉu la rimedo ne estos pli malbona ol la malbono; sed se ĝi havas tian naturon, ke ĝi postulas vin esti la aganto de maljusto al alia, tiam, mi diras, malobservu la leĝon. Via vivo estu kontraŭfrotado por haltigi la maŝinon. Kion mi devas fari estas vidi, ĉiukaze, ke mi ne pruntedonas min al la malĝusto, kiun mi kondamnas.

Koncerne alpreni la manierojn, kiujn la ŝtato provizis por mildigi la malbonon, mi ne scias tiajn manierojn. Ili prenas tro multe da tempo, kaj la vivo de homo malaperos. Mi havas aliajn aferojn por atenti. Mi venis en ĉi tiun mondon, ne ĉefe por fari ĉi tion bona loko por loĝi, sed por loĝi en ĝi, ĉu ĝi estas bona aŭ malbona. Homo havas ne ĉion por fari, sed ion; kaj ĉar li ne povas fari ĉion, ne necesas, ke li faru ion malĝustan. Ne estas mia afero peti la guberniestron aŭ la parlamenton pli ol estas ilia peti min; kaj se ili ne eltenos mian peton, kion mi faru

tiam? Sed ĉi-kaze la ŝtato neniel disponigis: ĝia Konstitucio mem estas la malbono. Ĉi tio eble ŝajnas severa kaj obstina kaj malakorda; sed ĝi estas trakti kun plej granda bonkoreco kaj konsidero la solan spiriton, kiu povas ĝin estimi aŭ meriti. Tiel estas ŝanĝo por pli bone, kiel naskiĝo kaj morto, kiuj konvulsias la korpon.

Mi ne hezitas diri, ke tiuj, kiuj nomas sin abolicistoj, devas efektive retiri sian subtenon, persone kaj posede, de la registaro de Masaĉuseco, kaj ne atendi, ĝis ili konsistos plimulto de unu, antaŭ ol ili suferos la rajton al triumfi per ili. Mi pensas, ke sufiĉas, se ili havas Dion de sia flanko, sen atendi tiun alian. Cetere iu ajn pli prava ol siaj najbaroj konsistigas jam plimulton de unu.

Mi renkontas ĉi tiun usonan registaron, aŭ ties reprezentanton, la ŝtatan registaron, rekte, kaj vizaĝ-al-vizaĝe, unufoje jare — ne pli — en la persono de ĝia impostisto; ĉi tiu estas la sola maniero, en kiu homo situanta tie, kia mi estas, nepre renkontas ĝin; kaj ĝi tiam klare diras: Rekonu min; kaj la plej simpla, la plej efika kaj, en la nuna sinteno de la aferoj, la plej nemalhavebla maniero trakti kun ĝi ĉi tiun kapon, esprimi vian mal-

grandan kontenton kaj amon al ĝi, estas tiam nei ĝin. Mia civila najbaro, la impostisto, estas la viro mem, kun kiu mi devas trakti —ĉar ĝi ja estas kun homoj kaj ne kun pergameno, kiun mi kverelas— kaj li memvole elektis esti agento de la registaro. Kiel li iam scios bone, kio li estas kaj faras kiel oficisto de la registaro, aŭ kiel homo, ĝis li devos pripensi, ĉu li traktos min, sian najbaron, por kiu li respektas, kiel najbaron kaj bonulon? Bonvolema homo, aŭ kiel frenezulo kaj ĝenanto de la paco, kaj vidu, ĉu li povas superi ĉi tiun obstrukcon al sia najbareco sen pli malĝentila kaj pli impeta penso aŭ parolo responda al sia ago. Mi bone scias tion, ke se mil, se cent, se dek viroj, kiujn mi povus nomi, se nur dek honestaj viroj, jes, se unu HONESTA homo, en ĉi tiu ŝtato Masaĉuseco, ĉesante teni sklavojn, efektive retiriĝus, de ĉi tiu kunuleco, kaj enŝlosita en la distrikta malliberejo por ĝi, ĝi estus la forigo de sklaveco en Usono. Ĉar gravas ne kiom malgranda la komenco eble ŝajnas: tio, kio iam estas bone farita, estas farita por ĉiam. Sed ni amas pli bone paroli pri tio: tio, kion ni diras estas nia misio, Reformo tenas multajn dekojn da gazetoj en ĝia servo, sed ne unu homon. Se mia estimata najbaro, la ŝtata ambasadoro, kiu dediĉos siajn tagojn al la solvo de la demando pri homaj

rajtoj en la Konsilia Ĉambro, anstataŭ esti minacata per la karolinaj karceroj, sidigus la kaptiton de Masaĉuseco, tiu ŝtato, kiu estas tiel fervora kontraŭstari la pekon de sklaveco al sia fratino —kvankam nuntempe ĝi povas malkovri nur agon gastigan por esti la bazo de kverelo kun ĝi— la Leĝdona periodo ne tute rezignus pri la temo la sekvan vintron.

Sub registaro, kiu malliberigas iun ajn maljuste, la vera loko por justulo estas ankaŭ malliberejo. La ĝusta loko hodiaŭ, la sola loko, kiun Masaĉuseco provizis por siaj pli liberaj kaj malpli senkuraĝaj spiritoj, estas en ŝiaj malliberejoj, elpelotaj kaj enŝlositaj el la ŝtato per sia propra ago, kiel ili jam elmetis sin laŭ siaj principoj. Ĝuste tie la fuĝanta sklavoj, kaj la meksika malliberulo sub libereco, kaj la indiano venas por pledi la maljustaĵojn de sia raso devas trovi ilin; sur tiu aparta, sed pli libera kaj honorinda tereno, kie la ŝtato lokas tiujn, kiuj ne estas kun ĝi, sed kontraŭ ĝi —la sola domo en sklaveca ŝtato, en kiu libera viro povas resti kun honoro. Se iuj opinias, ke ilia influo perdiĝus tie, kaj iliaj voĉoj ne plu afliktus la orelon de la ŝtato, ke ili ne estus malamikoj inter ĝiaj muroj, ili ne scias per kiom da vero estas pli forta ol eraro, nek kiel multe pli elokvente kaj efike li povas kontraŭbatali maljustaĵon, kiu iomete spertis en sia propra persono. Donu vian tutan voĉdo-

non, ne nur paperan strion, sed vian tutan influon. Malplimulto estas senpova dum ĝi konformas al la plimulto; ĝi eĉ ne estas malplimulto tiam; sed ĝi estas nerezistebla kiam ĝi ŝtopiĝas per sia tuta pezo. Se la alternativo estas teni ĉiujn justajn homojn en malliberejon, aŭ rezigni pri milito kaj sklaveco, la ŝtato ne hezitos, kiun elekti. Se mil homoj ne pagus siajn impostajn fakturojn ĉi-jare, tio ne estus perforta kaj sanga rimedo, kiel ĝi estus por pagi ilin, kaj ebligus al la ŝtato fari perforton kaj verŝi senkulpan sangon. Ĉi tio estas fakte la difino de pacema revolucio, se tia eblas. Se la impostisto, aŭ iu ajn alia publika oficisto, demandas min, kiel oni faris, *Sed kion mi faru?* mia respondo estas, *Se vi vere volas fari ion, rezignu vian oficon.* Kiam la subjekto rifuzis fidelecon, kaj la oficiro rezignis sian oficon, tiam la revolucio plenumiĝis. Sed eĉ supozu, ke sango devas flui. Ĉu ne estas ia sango verŝita kiam la konscienco estas vundita? Tra ĉi tiu vundo elfluas vera homeco kaj senmorteco de homo, kaj li sangas al eterna morto, Mi vidas ĉi tiun sangon flui nun.

Mi pripensis la malliberigon de la deliktulo, anstataŭ la kapto de liaj varoj —kvankam ambaŭ plenumos la saman celon— ĉar tiuj, kiuj asertas la plej puran rajton kaj sekve estas plej danĝeraj por korupta ŝtato, kutime ne pasigis multan tempon en amasigante posedaĵojn. Al tiaj la ŝtato donas relative malgrandan servon, kaj

iomete da imposto kutimas ŝajni troa, precipe se ili devas gajni ĝin per speciala laboro per siaj manoj. Se estus iu, kiu vivus tute sen mono, la ŝtato mem hezitus postuli ĝin de li. Sed la riĉulo —por fari nenian facilan komparon— ĉiam vendiĝas al la institucio, kiu riĉigas lin. Tute parolante, ju pli da mono, des malpli da virto; ĉar mono venas inter homo kaj liaj objektoj, kaj akiras ilin por li; kaj certe ne estis granda virto akiri ĝin. Ĝi ripozigas multajn demandojn, kiujn li alie estus impostita respondi; dum la sola nova demando, kiun ĝi starigas, estas la malfacila sed superflua, kiel elspezi ĝin. Tiel lia morala grundo estas prenita de sub liaj piedoj. La vivŝancoj malpligrandiĝas proporcie kun pliigo de tio, kion oni nomas la "rimedoj". La plej bona afero, kiun viro povas fari por sia kulturo, kiam li estas riĉa, estas peni plenumi tiujn planojn, kiujn li amuzis kiam li estis malriĉa. Kristo respondis al la herodanoj laŭ ilia stato. *Montru al mi la tributan monon*, li diris; —kaj unu elprenis groŝon el sia poŝo; — se vi uzas monon, kiu havas la bildon de Cezaro sur ĝi, kaj kiun li faris aktuala kaj valora, tio estas, se vi estas ŝtataj viroj, kaj volonte ĝuas la avantaĝojn de la registaro de Cezaro, tiam redonu al li iujn siajn proprajn, kiam li postulos ĝin. *Redonu do al Cezaro tion, kio apartenas al Cezaro, kaj al Dio tion, kio estas Dia* —ne lasante ilin pli saĝaj ol antaŭe pri tio, kio estis; ĉar ili ne volis scii.

Daŭrigota...

Kajeroj el la Sudo

Bulteno de Hispana Asocio
de Laboristoj Esperantistaj

<http://www.gazetoteko.com/hale/kels120.pdf>

Numero 1120- Aprilon 2021

**Ni apogu la popola
movado en Kubo kontraŭ
la faŝisma agado de ties
registaro!**

**Vivu Kubo libera el
komunismo!**

ISSN 1886-1938 (printita)
ISSN 1886-1997
Depósito legal: Z-2398-88